

Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur

Årgång 142 2021

I distribution:

Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda H. Rugg

Berlin: Stefanie von Schnurbein

Göteborg: Åsa Arping

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Erik Hedling

München: Joachim Schiedermaier

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anna Albrektson, Thomas Götselius

Tartu: Daniel Sävborg

Uppsala: Torsten Pettersson

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Niclas Johansson (uppsatser) och Karl Berglund (recensioner)

Biträdande redaktör: Ingeborg Löfgren

Inlagans typografi: Anders Svedin

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2022 och för recensioner 1 september 2022. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–41–4

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by

Balto print, Vilnius 2022

Pengar och prestige, men inte publicitet?

Översättarpriser i Sverige 1862–2019

AV ELIN SVAHN¹

Inledning

Trots att tillväxten av kulturella och litterära priser utgör en av de största förändringarna inom kulturbranschen de senaste årtiondena är fortfarande översättarpriser förvånansvärt outforskade både i Sverige och internationellt. Litterära priser har undersökts grundligt av Jerry Määttä som i uppsatsen *Pengar, prestige, publicitet. Litterära priser och utmärkelser i Sverige 1786–2009* (2010) bidrar till en systematisk översikt över svenska litterära priser och deras ekonomiska (pengar), kulturella (prestige) och mediala kapital (publicitet).² Syftet med den här artikeln kan formuleras som att gå i hans fotspår och bidra till en kartläggning av översättarpriser med avseende på vilka svenska översättarpriser som finns, vilka prissummor det rör sig om, när de har vuxit fram, vilka utdelande instanser som delar ut dem och vilket medialt genomslag de har. Uppsatsen syftar även till att dels jämföra översättarpriser med de inhemska litterära priser som Määttä studerar, dels föra en övergripande diskussion om det kulturella, ekonomiska och mediala kapital som omgärdar översättarpriser. Den övergripande frågan som den här uppsatsen undersöker är, lite tillspetsat, vad översättarpriser bidrar med – pengar, prestige eller publicitet?

I jämförelse med Määttas studie, där han undersöker 138 litterära priser, har föreliggande undersökning ett betydligt mindre och mer lätthanterligt material bestående av sjuutton fortfarande aktiva översättarpriser. Till detta tillkommer nio översättarpriser som inte längre delas ut.³ I artikeln undersöks som regel de nu aktiva priserna, men ibland diskuteras även de nedlagda priserna för ett vidgat perspektiv.

Men varför ska man över huvud taget undersöka översättarpriser? Utifrån det deskriptiva paradigmet inom översättningsvetenskapen är översättningar en del av målkulturen och svenska litterära översättningar är med andra ord en del av det svenska litterära fältet.⁴ I och med detta synsätt räknas även svenska översättningspriser som en vital del av det svenska litterära fältet, men som dessvärre – bortsett från framför allt forskning av Yvonne Lindqvist – fortfarande enbart har rönt smärre uppmärksamhet ur ett forskningsperspektiv.⁵ Forskning om översättarpriser skulle kunna påvisa intressanta skillnader i förhållande till den inhemska litteraturen och litterära priser i Sverige mer generellt. Dessutom finns en tidsaspekt att ta i beaktande. Määttas genom-

gång av litterära priser i Sverige publicerades 2010. Under de tio år som har förflutit sedan dess har sex svenska översättarpriser (av studiens totalt sjutton), instiftats som fortfarande är aktiva. Det verkar med andra ord som om översättarpriser nyligen har sett en expansion, vilket gör det än mer angeläget att undersöka översättarpriser som fenomen just nu.

Materialet kommer från Svenskt översättarlexikons lista över översättarpriser, med ett tillägg: Seriefrämjandets pris Urhunden för bästa översatta serieroman.⁶ En sammanställning över dessa priser återfinns i Bilaga A. Eftersom syftet är att systematiskt kartlägga de svenska översättarpriserna i deras helhet har inga avgränsningar gjorts vad gäller genre (till exempel översättning av barn- och ungdomslitteratur). Av samma anledning har olika sorters översättarpriser – det vill säga om priset tilldelas en översättare, en översättare för ett specifikt verk eller ett specifikt verk – inkluderats i undersökningen. Med översättarpriser menas alltså ett pris som ges till en översättare, antingen för ett specifikt verk, som Letterstedtska priset för översättningar, eller för en livsgärning, som Elsa Thulin-priset, men definitionen har även vidgats till att omfatta priser som tilldelas översatta verk och inte översättaren, som Deckarakademiens pris för bästa till svenska översatta deckare. Likt Määttä studie utgår undersökningen ifrån tanken att ett pris är något som man tilldelas av en extern part men ingenting som man själv kan ansöka om. Det gör prisernas benämning mindre viktig, och det finns därför priser i materialet vars namn innefattar ordet stipendium, men inte pris. Däremot har en del priser – exempelvis Årets översättning och Deckarakademiens pris för bästa översatta deckare – ett öppet nomineringsförfarande som informeras om på respektive hemsida.⁷

Forskningsläge

James F. English har i sin bok *The Economy of Prestige. Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value* (2005) bidragit till att teoretisera hur kulturella priser mer övergripande kan förstås och studeras systematiskt.⁸ De kulturella priser English ägnar sig åt innefattar priser av skilda slag – från filmvärlden, konstvärlden och litteraturvärlden – från olika länder, med den gemensamma nämnaren att de innehar någon sorts kompetitivt element. Määttä riktar in sig på ”litterära och kulturella priser och utmärkelser”, vilket namnet till trots kan ses som en underkategori till de kulturella priser som English diskuterar och enbart innefattar priser kopplade till litteraturvärlden.

Kulturella priser började instiftas under efterkrigstiden för att sedan genomgå en massiv expansion under 1970-talet. English ser den stora tillväxten av kulturella priser som symptomatiskt för vår tid och som en del i en mer genomgripande ekonomisering av kulturbranschen.⁹ Inom den kulturella världen utgör dessutom priser en unik

företeelse som kan användas av olika spelare på det kulturella fältet för att uppnå olika slags mål med sociala, institutionella och ideologiska förgreningar.¹⁰ Ur ett socialt perspektiv kan priser användas för att strukturera olika sorters evenemang, till exempel en litteraturfestival, vilket ger priset en social prägel. Ett pris kan också ha en identitets-skapande funktion som bidrar till en ”vi”-känsla inom grupper av olika slag.¹¹ Institutionellt sett fungerar ett pris auktoritetsskapande i och med att priserna ger en institutionell ram inom vilken prisutdelarna får eller tar auktoriteten att värdera vem som är en värdig mottagare av erkännande och prestige; priserna innebär legitimering av vem som är en värdig vinnare, och i förlängningen vad som är värdiga genrer.¹² Ur ett ideologiskt perspektiv utgör priserna ett sätt för de utdelande instanserna att premiera och verka normbildande för att befästa den egna gruppens estetiska och ideologiska preferenser.¹³ Som synes är en sorts kulturellt värdeskapande genomgående i de estetiska, institutionella och ideologiska ramar som omgärdar ett pris. English skriver vidare att:

The prize *is* cultural practice in its quintessential contemporary form. The primary function it can be seen to serve – that of facilitating cultural “market transaction,” enabling the various individual and institutional agents of culture, with their different assets and interests and dispositions, to engage one another in a collective project of value production – is the project of cultural practice as such.¹⁴

Enligt samma resonemang kopplar Alexandra Danes, som i *Gender and Prestige in Literature. Contemporary Australian Book Culture* (2020) undersöker litterära priser i Australien, samman priser med litterär legitimering.¹⁵ I *A Common Ground? Book Prize Culture in Europe* (2004) slår Claire Squires å sin sida fast att en av de viktigaste funktionerna för ett litterärt pris är att erkänna och belöna kvalitet.

Inte minst har litterära priser diskuterats i termer av kapital i Pierre Bourdieus bemärkelse, med utgångspunkten att ett litterärt pris i sig är en av de högsta formerna av kulturellt kapital och att det verkar konsekurerande.¹⁶ Ur ett översättningsvetenskapligt perspektiv finns en intressant parallell i Pascale Casanovas resonemang om översättningar som ett medel för konsekration: ”[c]ritical recognition and translation are weapons in the struggle by and for literary capital.”¹⁷ Översättning kan med andra ord i sig vara ett medel för att erkänna till exempel ett visst författarskap, samtidigt som ett översättarpris – ett pris som tilldelas översättare och/eller översatta verk – också belönar och legitimerar kvalitet kopplad till översättning, vilket borde göra översättarpriser till ett utmärkt studieobjekt för att studera konsekration. Det finns dock anledning att ställa sig frågande till vilken sorts kvalitet som ett översättarpris egentligen belönar, vilket kommer att diskuteras längre fram.

Määttä diskuterar litterära priser i termer av kapital på en mer konkret nivå och redogör, inspirerad av English, i synnerhet för ekonomiskt, kulturellt och medialt ka-

pital, vilka han sammanfattar under nyckelorden pengar, prestige och publicitet. Det ekonomiska kapitalet utgörs av de direkta eller indirekta ekonomiska intäkter som ofta följer i ett pris spår för författaren, men eventuellt även för förlaget. Den andra kapitalformen – det kulturella kapitalet – syftar istället på det erkännande och den prestige som den enskilda författaren åtnjuter i kraft av att ha tilldelats ett pris, men även på den prestige som reflekterar tillbaka på den utdelande instansen. Slutligen finns även det mediala kapitalet som innebär uppmärksamhet i offentligheten, till exempel genom synlighet och genomslagskraft i medier.¹⁸ Dessa olika sorters kapital blir en del i en transaktionskedja där de kan växlas in mot varandra, men eftersom växlingskursen mellan inte minst kulturellt och ekonomiskt kapital är osäker leder det till det spänningsfält som omgärdar litterära priser.¹⁹ Määtta skissar upp hur en möjlig konversion mellan dessa tre sorters kapital kan se ut i en svensk kontext.²⁰ Ett litterärt pris leder till ekonomiskt kapital till författaren (pengar), men även kulturellt kapital (prestige). Om priset är väletablerat och välkänt (prestige) kan det även ge medialt kapital (publicitet), vilket kan leda till en ökad försäljning (pengar) och ökade biblioteksutlån (pengar). Medialt kapital (publicitet) kan i sin tur leda till att utdelande instanser får upp ögonen för författaren (publicitet), vilket i förlängningen kan leda till att författaren kommer i fråga för ytterligare priser (pengar, prestige). Det är relevant att fråga sig hur denna konversion av olika sorters kapital ser ut för översättarpriser och översättare. Litterära översättare är omvittnat lågbetalda och att tilldelas ett översättarpris kan för den enskilda översättaren utgöra ett viktigt monetärt tillskott. Samtidigt finns det viktiga skillnader: en litterär översättare i Sverige får till exempel vanligtvis ingen royalt på sina översättningar och är med andra ord inte direkt berörd av huruvida ett pris leder till ökad försäljning.

Ur ett metodologiskt perspektiv menar Squires att litterära priser kan vara ett sätt för forskaren att få inblick i ”the material and ideological conditions of the production and reception of literature and literary value”.²¹ Hon poängterar att forskning om litterära priser ofta sammanfaller med den sorts forskningsproblem som bokhistoria traditionellt sett har intresserat sig för, i skärningspunkten mellan litteraturvetenskap, förlagsvetenskap, historia, sociologi och ekonomi. Därför är det på sätt och vis förvånande att översättarpriser som studieobjekt endast har rönt begränsad uppmärksamhet inom översättningsvetenskapen, trots att kulturella och ekonomiska aspekter länge har präglat översättningssociologisk forskning om inte minst litterär översättning.²²

Den begränsade mängd forskning som finns om översättarpriser har haft olika utgångspunkter och har undersökt översättarprisens betydelse för översättare, målspråk och källspråk. Yvonne Lindqvist har till exempel studerat hur översättarpriser som konsekrerande mekanism påverkar enskilda översättares etablering på det litterära översättarfältet. I sina studier har hon visat hur översättarpriser bidrar till att konstru-

era det litterära översättarfältet och att de, tillsammans med andra konsekrationmekanismer, utgör en viktig del i en konsekrationsskala där översättare går från nybörjare till fullvärdiga medlemmar av översättarskrået.²³ Med utgångspunkt i föregående diskussion är det i Lindqvists studier främst översättarprisers sociala aspekter som studeras. Antony Hoyte-West samt Alva Dahl och jag har närmast oss översättarpriser med ett annat angreppssätt, närmare bestämt genom att fokusera på antingen de mål- eller källspråk som är involverade i översättarpriser.²⁴ Hoyte-West har studerat det katalanska översättarpriset *Premi Ramon Llull de traducció literària*, som tilldelas ett verk som har översatts från katalanska till valfritt målspråk, och undersökt huruvida de prisvinnande verken sprider en specifik bild av katalansk kultur och identitet till omvärlden.²⁵ Studien visade att priset övervägande hade gått till verk av prokatalanska författare som hade översatts till stora europeiska språk och genom det gjort det möjligt att sprida information om katalansk kultur och identitet, vilket visar på översättarprisers potential som bärare av ideologiska föreställningar. Medan Hoyte-West fokuserar på ett hur ett pris bidrar till att sprida kunskap om källkulturen i målkulturer genom olika målspråk riktar Dahl och Svahn istället in sig på källspråken för de verk som tilldelas ett pris i den svenska målkulturen.²⁶ Med utgångspunkt i frågan om hur översättarpriser kan användas som medel för att litterarisera (alltså tillmäta litterärt värde hos) källspråk i den svenska målkulturen undersöktes utdelningsmönster för översättarpriserna *Svenska Akademiens översättarpris*, *Samfundet De Nios översättarpris* och *Letterstedtska översättarpriset* under åren 1970–2015, vilka jämfördes med litteratur- och översättnings sociologiska teorier om globala språkhierarkier samt svensk utgivningsstatistik under samma period. Undersökningen visade dels att fördelningen i stort följde de globala språkhierarkier samt den svenska utgivningsstatistiken med vissa variationer, dels att de olika utdelande instanserna delade ut priser till verk med källspråk som var i linje med deras egen estetiska profil. Även här finns med andra ord en slagsida åt översättarprisers ideologiska inflytande, men även det institutionella perspektivet är tydligt i och med att översättarpriserna används för att särskilja sig gentemot andra utdelande instanser.

Översättarpris i Sverige

Som redan har nämnts går det att urskilja tre kategorier av översättarpris: priser som tilldelas översättare, priser som tilldelas översättare för ett specifikt verk och priser som tilldelas verk. Nedan följer en genomgång av studiens sjuutton priser som avslutas med en sammanfattning av de svenska översättarprisernas gemensamma drag.

Den första kategorin avser priser som tilldelas översättare utan något specificerat verk, även om det naturligtvis kan finnas en implicit koppling mellan en översättare

och en enskild översättning från de utdelande instansernas sida. Denna kategori är den största och innefattar elva av studiens sjutton priser. *Elsa Thulin-priset*, som delas ut av Sveriges Författarförbunds översättarsektion, går till ”översättare av skönlitteratur såsom belöning för framstående översättargärning”.²⁷ Sveriges Författarförbund och Natur & Kultur delar också sedan 2019 ut det nyinstiftade *Årets översättarstipendium*, som delas ut till en översättare i början av karriären; till ”en nyetablerad översättare under 40 år, med ej fler än två publicerade översättningar av litterära verk bakom sig” som det beskrivs på Sveriges Författarförbunds hemsida.²⁸ *Svenska Akademiens översättarpris* ”avser att belöna utmärkta översättningar till svenska språket, huvudsakligen inom skönlitteraturen men även inom de humanistiska vetenskaperna” och har med andra ord ett brett fokus med inriktning mot både skönlitterär och facklitterär översättning.²⁹ Ett annat av Svenska Akademiens översättarpris med en mer specifik nisch är *Svenska Akademiens tolkningspris*, som fungerar ”såsom belöning för värdefull tolkning av svensk diktning till främmande språk”, vilket gör det till ett av få priser i studien som uppmärksammar översättningar till andra språk än svenska.³⁰ Ett annat pris som också inkluderar översättningar från svenska är *Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris*, som förvaltas och delas ut av Svenska Akademien, och som syftar till ”att belöna personer som har gjort förtjänstfulla översättningar till eller från svenska språket”.³¹ *Albert Bonniers 100-årsminne* delas ut för att ”understödja, uppmuntra och belöna på svenskt språk skrivande män eller kvinnor”; varje år utdelas nio stipendier i kategorierna skönlitterära författare, journalister, översättare, konstnärer och populärvetenskapliga författare.³² *Samfundet De Nios översättarpris* delas ut av Samfundet De Nio.³³ På deras hemsida finns ingen specificering om vilken sorts översättning som kan komma i fråga för ett pris vad gäller genre eller språkriktning, utöver att alla Samfundet De Nios priser delas ut ”för ’att främja den svenska skönlitteraturen genom prisbelöning av från trycket utgivna skönlitterära alster’ (§ 1), med avsikt att ’giva ett erkännande åt förtjänta författare’ (§ 2)”, vilket tyder på att det i första hand är skönlitterära översättningar till svenska som är aktuella.³⁴ *Deckarakademiens pris för berömvärd översättargärning* delas ut av Deckarakademin, som beskriver sig själva som ”ett samfund vars syfte är att främja deckarlitteraturen och facklitteratur om deckargenren”.³⁵ Priset delas ut oregelbundet när det finns lämpliga kandidater. Sedan priset instiftades 1971 har det delats ut till totalt tretton översättare, senaste gången 2017 när det tilldelades Boel Unnerstad.³⁶ *Guilem de Rodrigues da Silvas stipendium* delas ut av Skånes Författarsällskap och är det enda priset i studien med regional anknytning.

Utöver dessa priser finns också två priser som inte exklusivt delas ut till översättare utan där priset alternerar mellan olika yrkesgrupper: *Tidningen Vi:s litteraturpris* och *Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium*. Sedan *Tidningen Vi:s litteraturpris* instiftades 1947 har det gått till 23 översättare, men en del av dessa har mottagit priset i egenskap

av författare.³⁷ Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium delas växelvis ut till översättare, författare och bibliotekarier och har sedan priset instiftades 2007 delats ut till fyra översättare.³⁸

Den andra kategorin översättarpriser är den sorts pris som delas ut till en översättare som har översatt ett specifikt verk. Till kategorin hör *Årets översättning*, *Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris*, *Letterstedtska priset för översättningar* och *Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen*. Årets översättning delas ut till ett allmänlitterärt verk som har översatts till svenska för första gången från originalspråket under föregående år.³⁹ Sedan 2019 delas priset ut av Sveriges Författarförbunds översättarsektion i samarbete med Stiftelsen Natur & Kultur, vilket också medförde att prissumman höjdes från 75 000 kr till 100 000 kr.⁴⁰ Syftet med priset beskrivs som följer: ”att rikta ljuset mot översättandets konst och att premiera översättningar som på ett särskilt berömvärd sätt förenar djärvhet och precision, lyskraft och följsamhet.”⁴¹ Utifrån beskrivningen av priset på översättarsektionens hemsida går det att utläsa att juryn jämför översättningen mot originalet.⁴² Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris instiftades 2015 och delas ut till ”ett framstående skönlitterärt verk i berömvärd svensk översättning”.⁴³ På hemsidans preciseras dessutom att priset ”är ett unikt litterärt pris som premierar författare såväl som översättare”. Priset bekostas av Kulturhuset Stadsteatern, Bonnierförlagen, De Oberoende, Natur & Kultur och Norstedts.⁴⁴ Letterstedtska översättarpriset, som delas ut av Kungliga Vetenskapsakademien, beskrivs på följande sätt: ”För någon under näst-föregående kalenderår i tryck utgiven översättning till svenska av något förträffligt utländskt arbete inom litteraturens, industrins eller vetenskapens områden eller av någon särdeles utmärkt undervisningsbok för ungdomen”.⁴⁵ Priset är med andra ord ett av få översättarpriser som uttryckligen lyfter fram facklitteratur, men även det enda priset som uttryckligen nämner ungdomslitteratur. Letterstedtska översättarpriset ska inte blandas ihop med Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen, som delas ut som ”belöning för översättning mellan de nordiska språken av litterärt eller essäistiskt verk eller en översättares gärning som helhet”.⁴⁶ Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen kan med andra ord kategoriseras som både den första och andra kategorin. Det skiljer sig också från de andra priserna eftersom det delas ut till nordiska översättare; sedan priset instiftades år 2012 har det enbart tilldelats Gun-Britt Sundström och John Swedenmark i Sverige.⁴⁷ 2018 höjdes prissumman från 50 000 till 100 000 kr.⁴⁸

Den tredje kategorin är den sorts översättarpriser som i själva verket inte går till översättare utan till ett specifikt verk: *Deckarakademiens pris till bästa översatta deckare* och *Seriefrämjandets Urhunden till bästa översatta serieroman*.⁴⁹ Deckarakademiens pris till bästa översatta deckare har delats ut sedan Deckarakademin bildades 1971 och

kallades tidigare The Martin Beck Award.⁵⁰ Seriefrämjandet ”verkar för att sprida kunskap om seriekonstens unika särart och utveckla den svenska seriekulturen” och delar ut olika priser.⁵¹ Priset Urhunden finns i två varianter: en som utdelas till bästa originalsvenska seriebok och en som utdelas till bästa översatta seriebok. Till skillnad från övriga priser har dessa priser en nomineringsfunktion där förlag och privatpersoner kan nominera enskilda verk som senare bedöms av arbetsgrupper.⁵² Dessa priser tilldelas snarare författarskapet, via förlaget, än översättaren och det är symptomatiskt att dessa priser delas ut av sällskap som syftar till att lyfta fram en specifik genre. Prisernas formulering ”till bästa översatta deckare/seriebok” bör alltså förstås som att titeln är bäst av de översatta deckarna eller serieböckerna som har givits ut under året, snarare än att det är översättningen i sig som tilldelas ett pris.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de översättarpriser som delas ut i Sverige är en heterogen grupp gällande kategori, syfte och tonvikt. Den största kategorin delar ut ett pris till översättare. Det kan emellertid inte uteslutas att den här kategorin innefattar priser som implicit tilldelas ett visst nyttkommet verk. Vidare tilldelas de flesta priser svenska översättare eller verk översatta till svenska, undantaget Svenska Akademiens tolkningspris som tilldelas diktöversättare som översätter från svenska, Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen som tilldelas nordiska översättare och Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris där även översättningar från svenska kan komma i fråga. Det enda priset med regional prägel är det skånska Guilem de Rodrigues da Silvas stipendium, som tilldelas skånska översättare. Majoriteten av priserna är implicit eller explicit inriktade på skönlitterär översättning; de priser som uttryckligen också delar ut priser för facklitteratur är Letterstedtskas översättarpris, Svenska Akademiens översättarpris och Elsa Thulin-priset. Bland priserna som delas ut till skönlitterära översättningar finns det också ett fåtal genrespecifika priser, som Svenska Akademiens tolkningspris och priserna som Deckarakademin och Seriefrämjandet delar ut. Det kan också konstateras att det enda pris som beskriver att en jämförande läsning av käll- och måltext äger rum i och med juryarbetet är Årets översättning.

Utdelande instanser och utdelningsfrekvens

Ovanstående genomgång visar att typ av prisutdelare varierar kraftigt, från kungliga akademier till branschsammanlutningar med huvudsakligt mål att lyfta fram specifika genrer. Sammanlagt delar elva instanser eller kombinationer av instanser ut de sju prisen. Svenska Akademien delar ut fem priser (inräknat Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris som förvaltas och delas ut av Svenska Akademien), följt av Sveriges Författarförbund i samarbete med Stiftelsen Natur & Kultur som delar ut två priser var-

dera samt Seriefrämjandet som delar ut ett pris. De utdelande instanserna för den här studiens översättarpriser presenteras i tabell 1.⁵³

Det ska nämnas att antalet priser i tabellen överstiger de sju priserna som studien fokuserar på. Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris räknas in under Svenska Akademien. Däremot har Stiftelsen Natur & Kulturs delaktighet i Årets översättning och Årets översättarstipendium räknats in i kategorin förlag eller stiftelser kopplade till förlag, vilket innebär att Stiftelsen Natur & Kultur förekommer två gånger i tabellen men i olika kategorier. Vidare har Kulturhuset Stadsteatern kategoriserats som offentlig institution, trots att priset även bekostas av ett antal förlag.

Tabell 1. Kategorisering av utdelande instanser av svenska översättarpriser.

Kategori av utdelande instans	Utdelande instanser	Antal priser
Kungliga akademier	Svenska Akademien, Kungliga Vetenskapsakademien	6
Kulturella eller litterära sammanslutningar	Samfundet de Nio, Skånes Författarsällskap, Letterstedtska föreningen, Seriefrämjandet, Svenska Deckarakademien	6
Förlag eller stiftelser kopplade till förlag	Albert Bonniers 100-årsminne, Stiftelsen Natur & Kultur	2
Översättarorganisationer	Sveriges Författarförbund	3
Offentliga institutioner	Kulturhuset Stadsteatern	1
Andra oberoende aktörer	Tidningen Vi	1

Majoriteten av dagens översättarpriser delas som synes ut av antingen kungliga akademier eller olika kulturella eller litterära sammanslutningar och kan förväntas ge ett högt kulturellt kapital till de översättare som tilldelas det. English lyfter särskilt fram kungliga akademier och deras auktoritet över kulturproduktion historiskt sett som en viktig pusselbit till hur kulturella priser kom att utvecklas.⁵⁴ I en svensk kontext beskriver Määttä en viss rivalitet mellan Svenska Akademien och Samfundet De Nio utifrån att Samfundet De Nios stora pris ursprungligen instiftades som ett svar på Svenska Akademiens stora pris för att "motverka Svenska Akademiens dominans".⁵⁵ Det är oklart om det finns en liknande situation vad gäller de två instansernas översättarpriser, men det kan konstateras att Samfundet De Nios översättarpris instiftades efter Svenska Akademiens översättarpris. Däremot har Dahl och Svahn visat att Svenska Akademiens översättarpris och Samfundet De Nios översättarpris gick till diametralt olika sorters källspråk under åren 1970–2015 och att de genom detta kunde förmedla respektive institutions estetiska agenda: Svenska Akademiens pris tilldelades i högre

grad centrala språk som tyska, franska och spanska, medan Samfundet De Nios pris i högre grad tilldelades perifera eller semiperifera språk som ungerska, ryska och portugisiska. På så sätt kunde de två institutionerna förmedla en sorts kulturellt kapital som är i linje med den egna institutionens estetiska agenda: tradition och auktoritet för Svenska Akademien och originalitet och modernitet för Samfundet De Nio.⁵⁶

Med utgångspunkt i tabell 1 är det intressant att jämföra dagens översättarpriser med de översättarpriser som inte längre delas ut. Det visar sig nämligen att de nio priser som inte längre är aktiva har vissa gemensamma drag. Tre priser delades ut av förlag: *Trevipriset* av Bokförlaget Trevi, *Rabén & Sjögrens översättarpris* av Rabén & Sjögren och *Einar Hansens översättarpris* av Atlantis. Två priser var inrättade i framstående översättares namn: *Göran O. Erikssons stipendium*, som delades ut till ”översättare som gjort viktiga insatser för att sprida svensk dramatik utomlands”, och *Jacques Outin-priset*, som delades ut till framstående översättare av fransk litteratur till svenska.⁵⁷ Författarfonden delade ut *Sveriges Författarfonds premium till personer för belöning av litterär förtjänst*. Därtill kommer *Boklotteriets stipendium till översättare*, *Litteraturfrämjandets stipendium till översättare* samt *Skånes Författarsällskaps översättarstipendium*. De tre sistnämnda har bytt namn och skepnad under årens gång. Boklotteriets stipendium till översättare, och senare även till författare, lades ned med Boklotteriet 1964 och återuppstod som Litteraturfrämjandets stipendium till översättare 1965. Priset delades ut till 1972.⁵⁸ Skånes Författarsällskaps översättarstipendium lades ned 2008, men året därpå, 2009, började sällskapet dela ut Guilem Rodrigues da Silvas översättarstipendium, varför man eventuellt kan talas om dessa priser som i grunden samma. I jämförelse med dagens priser tycks med andra ord de nedlagda priserna ha en övervikt av förlagsanknutna priser, vilket är i linje med Määttäs studie där de nedlagda priserna ofta har delats ut av mer kommersiellt orienterade utdelande instanser.⁵⁹

Just avsaknaden av kommersiella aktörer utgör annars en stor skillnad jämfört med de litterära priserna.⁶⁰ Möjligtvis var Årets översättning ursprungligen tänkt att ge en kommersiell skjuts till verket i fråga, men det finns inget som tyder på att det har blivit effekten. Istället bör snarare Deckarakademien och Seriefrämjandet bör ses som kommersiella aktörer i den bemärkelsen att deras huvudsakliga intressen är att främja en specifik genre, och rimligtvis i förlängningen även försäljningen av dessa titlar. Någon utpräglad, renodlad kommersiell aktör – i den mening att de är direkt kommersiellt knutna till priset, likt hur Förläggarföreningen står bakom Augustpriset – står dock inte att finna bland översättarpriserna, vilket tyder på att översättarpriser opererar på en mer prestigebunden arena, där det kulturella kapitalet också reflekterar tillbaka på de utdelande instanserna. I den bemärkelsen kan man också tänka sig att Deckarakademins och Seriefrämjandets priser i någon mån finns till för att ge medialt kapital till de utdelande instanserna och på så viss försäkra sig om sin egen fortsatta existens.

Majoriteten av priserna delas ut årligen, med undantagen Svenska Deckarakademiens pris för berömvärd översättargärning och Samfundet De Nios översättarpris, som när det väl ges ut dock kan delas ut till flera översättare. Stiftelsen Natur & Kulturs stipendium och Svenska Akademiens tolkningspris delas ut till två översättare per år. Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium och Vi:s litteraturpris delas visserligen ut varje år, men betydligt mer sällan till översättare. Detta gör det svårt att presentera en siffra på hur många priser som delas ut per år. En överslagsräkning av de priser som har delats 2015–2020 ger att uppskattningsvis fjorton priser delas ut årligen.⁶¹

Prissummornas storlek

Ett av de tydligaste och mest direkta exemplen på ekonomiskt kapital är naturligtvis prisernas prissumma. En sammanräkning av översättarprisernas totala prissumma senaste gången de delades ut ger vid handen en summa om 894 000 kr, det vill säga 52 588 kr per pris. Som diskuterades tidigare ska dock hållas i åtanke att en del av dessa priser inte delas ut varje år, medan andra delas ut till flera deltagare årligen. Men även om den sammanvägda årliga prissumman är en uppskattning ger den en fingervisning om vilka ekonomiska summor de svenska översättarpriserna årligen rör sig med, vilka får anses vara avsevärda i en bransch där de ekonomiska ramarna är mycket snäva. Prissummorna för de sjutton priserna är dessutom ungefär i linje med de kulturella och litterära priserna som Määttä undersöker, där den sammanlagda prissumman år 2009 i den tidens valutakurs uppgick till 6,4 miljoner för 138 priser, det vill säga 46 376 kr per pris.⁶² Den siffran har dock inte justerats för inflation.

I tabell 2 visas en sammanställning av översättarprisernas prissummor. Som synes överstiger inget av översättarpriserna 100 000 kr, till skillnad från de litterära priserna vars högsta belopp i dagens valuta uppgår till 350 000 danska kronor (Nordiska rådets litteraturpris), följt av 400 000 svenska kronor (Svenska Akademiens nordiska pris) och 300 000 svenska kronor (Gerard Bonniers pris).⁶³ Den genomsnittliga prissumman för översättarpris är följaktligen också lägre: medelvärdet uppgår till 49 625 kr, i jämförelse med 62 000 kr för de litterära priserna i Määttäs undersökning. Medianen för översättarpriserna är 55 000 kr, vilket är något högre än medianen för de litterära priserna som ligger på 50 000 kr.⁶⁴

Tabell 2. Svenska översättarpriser fördelade efter prissumma.

Pris	Senast utdelad prissumma	Utdelas sedan	Utdelas till/för	Utdelande instans
Samfundet De Nios översättarpris	100 000	1970	Översättare	Samfundet De Nio
Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium	100 000	2007	Översättare	Svenska Akademien
Årets översättning	100 000	2010	Översättare för specifikt verk	Sveriges författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur
Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen	100 000	2012	Översättare/ Översättare för specifikt verk	Letterstedtska föreningen
Albert Bonniers 100-årsminne	80 000	1991	Översättare	Stipendiefonden Albert Bonnier
Kulturhuset Stadsteaterns internationella pris	75 000	2015	Översättare för specifikt verk	Kulturhuset Stadsteatern
Svenska Akademiens översättarpris	60 000	1953	Översättare	Svenska Akademien
Svenska Akademiens tolkningspris	60 000	1965	Översättare	Svenska Akademien
Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris	60 000	1985	Översättare	Svenska Akademien
Tidningen Vi:s litteraturpris	50 000	1947	Översättare	Tidningen Vi
Årets översättarstipendium	50 000	2019	Översättare	Sveriges författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur
Elsa Thulin-priset	30 000	1960	Översättare	Sveriges författarförbund
Letterstedtska priset för översättningar	25 000	1862	Översättare för specifikt verk	Kungliga Vetenskapsakademien
Guilem Rodrigues da Silvas översättarstipendium	4 000	2009	Översättare	Skånes Författarsällskap
Bästa översatta kriminalroman	0	1971	Enskilt verk	Svenska Deckarakademien

Svenska Deckarakademiens pris för berömvärd översättargärning	o	1975	Översättare	Svenska Deckarakademin
Urhunden till föregående års bästa översatta seriebok	o	1982	Enskilt verk	Seriefrämjandet

Källa: Bilaga A

Priserna med högst prissumma är Samfundet De Nios översättarpris, Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium, Årets översättning och Letterstedtska föreningens nordiska pris ur de nyhlénska medlen som alla uppgår till 100 000 kr. Av dessa fyra priser instiftades Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium, Årets översättning och Letterstedtska föreningens nordiska pris ur de nyhlénska medlen mellan 2007 och 2012. Samfundet De Nios översättarpris instiftades 1970. Priserna delas ut av Samfundet De Nio, Svenska Akademien, Sveriges Författarförbund i samarbete med Stiftelsen Natur & Kultur samt Letterstedtska föreningen och kan alla sägas ge hög avkastning vad gäller både ekonomiskt och kulturellt kapital.

Efter de fyra priserna med 100 000 kr i prissumma följer två priser som ligger på 80 000 respektive 75 000 kr: Albert Bonniers 100-årsminne som delas ut av Albert Bonniers stipendiefond och Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris som delas ut av Kulturhuset Stadsteatern. Vad gäller Kulturhuset Stadsteaterns pris låg det från början på 75 000 kr, som fördelades med 50 000 kr till författaren och 25 000 kr till översättaren. Från och med 2017 delas prissumman på 150 000 kr lika mellan författaren och översättaren.⁶⁵

Bortsett från Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium delar Svenska Akademien ut tre priser som alla ligger på prissummor om 60 000 kr: Svenska Akademiens översättarpris, Svenska Akademiens tolkningspris och Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris. Även om prissumman ligger över det genomsnittliga priset för översättarpriser kan konstateras att de är lägre än de mest omfattande priserna som Svenska Akademien delar ut till författare, som till exempel Svenska Akademiens nordiska pris (400 000 kr), Gerard Bonniers pris (300 000 kr) och Bellmanpriset (250 000 kr).⁶⁶ Prissumman för Albert Bonniers 100-årsminne ligger på 80 000 kr och Årets översättarstipendium på 50 000 kr, följt av Elsa Thulin-priset där prissumman för närvarande ligger på 30 000 kr.⁶⁷ Det med marginal äldsta priset – Letterstedtska priset för översättningar – har en relativt modest prissumma på 25 000 kr, den näst lägsta prissumman av de priser som ger monetär ersättning. Här kan man eventuellt spekulera i att priset, i kraft av sina gamla anor, istället ger ett högre utslag av kulturellt kapital. Prissumman för Guilem de Rodrigues da Silvas stipendium ligger på 4 000 kr.⁶⁸ Det finns

också tre priser som inte ger någon monetär ersättning: Deckarakademiens två priser och Urhunden som delas ut av Seriefrämjandet. Det är måhända symptomatiskt, och på ett sätt också naturligt, att de enda priserna som delas ut specifikt till ett verk, vilket i praktiken innebär att priset tilldelas förlaget, inte heller ger någon ekonomisk ersättning. Avsaknaden av ekonomiskt kapital tyder på att det snarare är kulturellt kapital som förlänas. Det går också att koppla till de utdelande instanserna – Deckarakademin och Seriefrämjandet – som dels kanske inte har så stora ekonomiska resurser, dels verkar för att främja och legitimera deckare respektive serier som genrer.

Prisernas ålder och översättarprisets utveckling över tid

Prisernas ålder kan antas utgöra en viktig beståndsdel i hur prestigefullt ett pris uppfattas vara. Det är 157 år mellan att Letterstedtska priset för översättning instiftades 1862 och Årets översättarstipendium instiftades 2019. En sammanräkning av de sjutton prisernas instiftandeår ger 1978 som genomsnittligt instiftandeår med medianen 1978,5.⁶⁹ Översättarpriserna är alltså i princip lika gamla som de litterära priserna, med det genomsnittliga instiftandeåret 1978 och medianåret 1989. Det ska dock påpekas att nya litterära priser som instiftats sedan 2010 inte innefattas i den jämförelsen.⁷⁰ I tabell 3 visas antal nyinstiftade översättarpriser decennievís.

Tabell 3. Nu aktiva nyinstiftade priser fördelat per årtionde.

Decennium	Antal nya priser	Översättarpriser
Före 1940-talet	1	Letterstedtska översättarpriset
1940-talet	1	Tidningens Vi:s litteraturpris
1950-talet	1	Svenska Akademiens översättarpris
1960-talet	2	Elsa Thulin-priset, Svenska Akademiens tolkningspris
1970-talet	3	Samfundet De Nios översättarpris, Svenska Deckarakademiens till bäst översatta kriminalroman, Svenska Deckarakademiens pris för berömvärd översättargärning
1980-talet	2	Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris, Urhunden till bästa översatta seriebok
1990-talet	1	Albert Bonniers 100-årsminne
2000-talet	2	Erik och Ingrid Lilliehööks översättarstipendium, Guilem Rodrigues da Silvas översättarstipendium
2010-talet	4	Årets översättning, Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen, Kulturhuset Stadsteaterns internationella pris, Årets översättarstipendium

Källa: Tabell A

Det äldsta priset – Letterstedtskas översättarpris som delas ut av Kungliga Vetenskapsakademien – instiftades på 1860-talet. Det är talande och i linje med tidigare forskning att priset instiftades just av en kunglig akademi. Den första stora utvecklingen av litterära och kulturella priser sker under efterkrigstiden; Määttä beskriver att majoriteten av de litterära priserna i Sverige instiftades under den perioden och samma utveckling går att observera för översättarpriser.⁷¹ Efter kriget fanns dessutom en tendens att branschspecifika grupper instiftade egna priser.⁷² Det är möjligt att se en parallell till översättarbranschens eget Elsa Thulin-pris som instiftades av dåvarande Sveriges översättarförening, en föregångare till dagens översättarsektion inom Sveriges Författarförbund, men även instiftandet av Seriefrämjandets och Deckarakademiens priser.⁷³

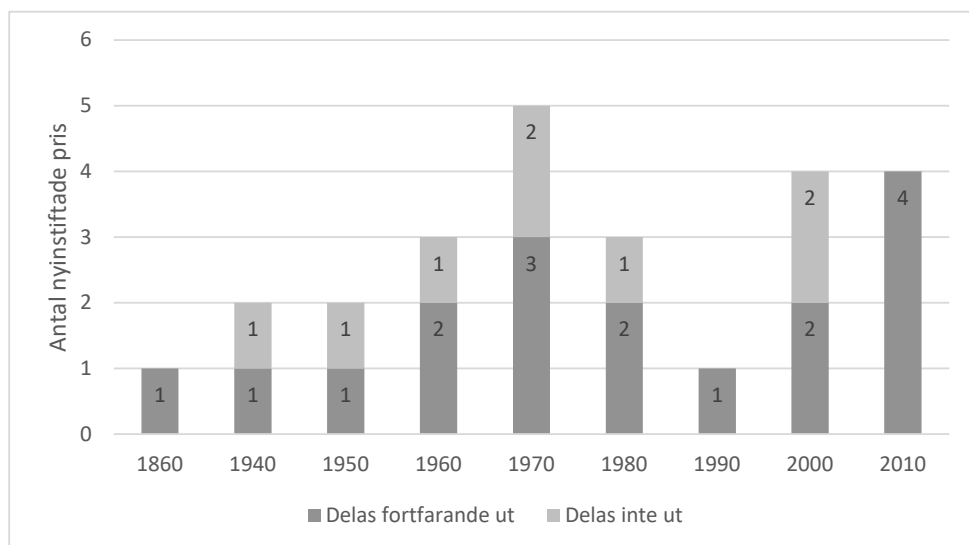
Den andra vågen som English skönjer äger rum under 1970-talet, "the most intensive period of prize creation, with tremendous growth in every field".⁷⁴ Även för de litterära priserna i Sverige märks en liknande tendens, och Määttä skriver att

ökningen [av priser] tog särskild fart från och med 1970-talet, ungefär samtidigt och i samma takt som de västerländska industrisamhällena började förvandlas till postindustriella kunskapsamhällen där symboliska tillgångar eller kulturellt kapital (bl.a. information, kunskaper och färdigheter) ofta blivit minst lika viktiga som pengar eller egendom.⁷⁵

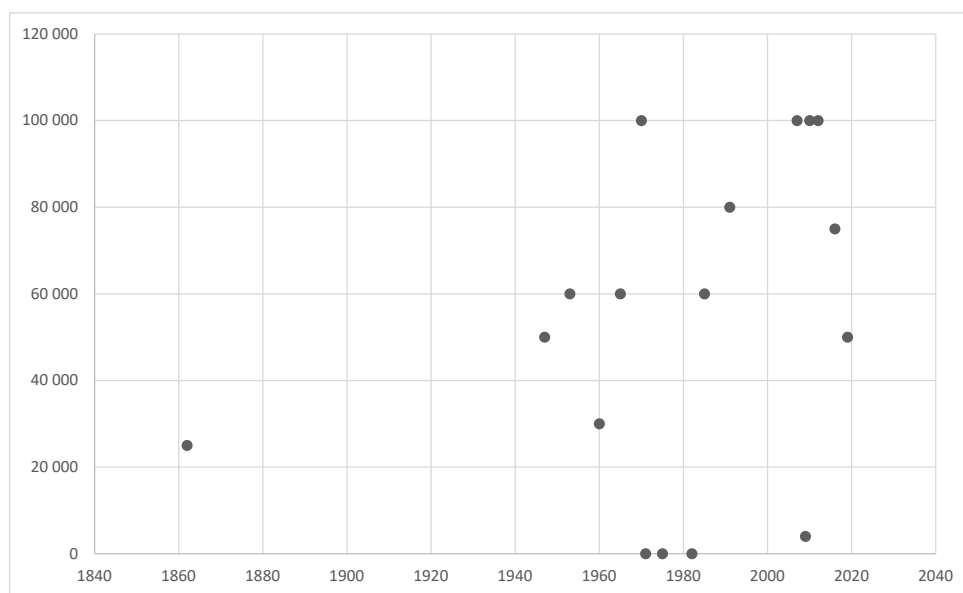
Expansionen av priserna är enligt English både orsaken till och effekten av förändrade villkor för kulturproduktion, vilket i sig är en effekt av förändrade samhällsförhållande.⁷⁶ I en svensk kontext utmärks dessutom 1970-talet av införandet av de fria bokpriserna och i förlängningen av införandet av kulturstödet till förlag.⁷⁷ Om man räknar med de priser som inte längre delas ut (se figur 1) framträder expansionen på 1970-talet tydligare med fem nyinstiftade översättarpriser.

Vad gäller litterära och kulturella priser i Sverige ser Määttä den största expansionen av priser på 1990-talet, ett årtionde när bara ett översättarpris – som dessutom inte i första hand är riktat till översättare – instiftades i Sverige, vilket följdes av "en viss prisdöd under 2000-talet".⁷⁸ Som synes kan ingen sådan trend spåras bland översättarpriserna; tvärtom finns en expansion på 2000- och 2010-talet med sex nya priser, ytterligare en tendens som syns tydligare om man räknar med priser som inte längre delas ut. Eventuellt går det att tolka den senaste expansionen av översättarpriser som en fördröjd reaktion på 1990-talets prisboom bland de litterära priserna i Sverige. Mer övergripande är det också möjligt att 2010-priserna ska kopplas till en sorts aktivistisk strävan efter att synliggöra översättare och översättning; som visades tidigare lyfter flera av prisernas beskrivningar explicit fram att syftet är att synliggöra översättare och översättningar. I beskrivningen till Årets översättning formuleras till exempel syftet med priset som "att rikta ljuset mot översättandets konst" och Kulturhuset Stadsteaterns pris beskrivs som "ett unikt litterärt pris som premierar författare såväl som översättare".

Figur 1. Alla nyinstiftade priser fördelade per årtionde.

Figur 2. Översättarprisernas prissummor i förhållande till instiftandeår.

Det finns med andra ord tecken som tyder på att olika sorters kapital har varit tongivande under olika tider även för översättarpriser. För att återknyta till prisernas monetära ersättning som diskuterades i föregående avsnitt är det därför intressant att jämföra instiftandear med prisernas prissummor.

I figur 2 avspeglas tydligt de tre vågorna av priser som English beskriver och som också kunde skönjas i figur 1. Det är framför allt intressant att jämföra de två vågorna av priser som skedde under 1970-talet respektive under 2000–2010-talen. Mycket riktigt visar figur 2 tydligt att de tre priser utan monetär ersättning instiftades på 1970-talet eller strax därefter: Deckarakademiens två priser och Seriefrämjandets pris. Det är i linje med English och Määttä's observationer om att kulturellt och symboliskt kapital mätt i prestige var tongivande under den här tidsperioden men även att perioden karakteriseras av instiftandet av branschspecifika priser. Detta fokus på kulturellt kapital går vidare att sätta i relief till den boom av översättarpriser som instiftades under 2000- och 2010-talen, varav tre stycken har 100 000 kr som ersättning: Årets översättning, Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen och Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium. Här ska också kommas ihåg att både Årets översättning och Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpriser höjde sina respektive prissummor under dessa år: från 75 000 till 100 000 kr för Årets översättning och från 25 000 till 75 000 kr för Kulturhuset Stadsteaterns pris.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de tre vågorna av prisinstiftande finns representerade även i det här materialet. Det finns dock några viktiga skillnader jämfört med de svenska litterära priserna, som att 1990-talet inte utgör någon topp för översättarpriser medan 2010-talet däremot utmärker sig. De olika vågorna tycks dessutom kopplade till olika sorters kapital, i synnerhet 1970-talets fokus på kulturellt kapital och 2010-talets koppling till ekonomiskt kapital, vilket till exempel tar sig uttryck i ett samband mellan ett senare instiftandear och högre prissummor. Expansionen av översättarpriserna i närtid gör det intressant att undersöka översättarprisernas mediala genomslag i offentligen, vilket undersöks i nästa avsnitt.

Översättarprisernas mediala genomslag

English, Squires och Määttä betonar alla den mediala aspekten av kulturella och litterära priser, och Määttä skriver att litterära prisers mediala genomslag ”i många fall kan vara själva anledningen till att ett pris instiftas”.⁷⁹ I förhållande till den osynlighetsdiskurs – både inom översättningsvetenskapen och inom den samhälleliga debatten – som ofta omgärdar översättningar och översättare är det därför extra intressant att undersöka översättarprisens mediala genomslagskraft i offentligheten.⁸⁰

Ett sätt att få grepp om översättarprisernas mediala närvaro är att räkna antal träffar

i artikeldatabasen Mediarkivet Retriever.⁸¹ Mediarkivet Retriever är Nordens största artikeldatabas och innehåller artiklar från dagstidningar och kvällstidningar med start från 1980-talet.⁸² Den ger slagsida åt de nio priser som instiftades på 1980-talet eller senare, varför den här undersökningen endast kan påvisa tendenser. I tabell 4 visas en sammanställning med antal träffar i Retriever samt antal träffar fördelat på hur många år priset har varit aktivt.⁸³ Kulturhuset Stadsteaterns internationella pris har till exempel varit aktivt i fem år och har 491 träffar i Retriever, vilket ger ett medelvärde av 98 omnämmanden per år.

Tabell 4. Sammanställning av översättarprisernas antal träffar i artikeldatabasen Retriever.

Pris	Antal träffar i Retriever	Antal träffar i Retriever/aktiva år	Summa	Utdelas sedan	Utdelas till/för	Utdelande instans
Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris	491	98	75 000	2015	Översättare för enskilt verk	Kulturhuset Stadsteatern
Årets översättarstipendium	146	73	50 000	2019	Översättare	Sveriges Författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur
Årets översättning	554	50	100 000	2010	Översättare för enskilt verk	Sveriges Författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur
Tidningen Vi:s litteraturpris	2 751	37	50 000	1947	Översättare	Tidningen Vi
Eric och Ingrid Lilliehööks översättarstipendium	133	9	100 000	2007	Översättare	Svenska Akademien
Stiftelsen Kultur och Naturs översättarpris	248	7	40 000	1985	Översättare	Svenska Akademien
Svenska Akademiens översättarpris	316	4	60 000	1953	Översättare	Svenska Akademien

Urhunden för bästa översatta seriebok	105	3	0	1982	Enskilt verk	Seriefrämjandet
Albert Bonniers 100-årsminne	101	3	80 000	1991	Översättare	Stipendiefonden Albert Bonnier
Elsa Thulin-priset	65	1	30 000	1960	Översättare	Sveriges Författarförbund
Svenska Akademiens tolkningspris	48	0,8	60 000	1965	Översättare	Svenska Akademien
Samfundet De Nios översättarpris	32	0,6	100 000	1970	Översättare	Samfundet De Nio
Årets bästa översatta kriminalroman	21	0,4	0	1971	Enskilt verk	Deckarakademien
Svenska Deckarakademiens pris för berömvärd översättargärning	19	0,4	0	1975	Enskilt verk	Deckarakademien
Guilem Rodrigues da Silvas översättarstipendium	5	0,4	4 000	2009	Översättare	Skånes Författarsällskap
Letterstedtska föreningens nordiska översättarpriset ur de nyhlénska medlen	2	0,2	100 000	2012	Översättare	Letterstedtska föreningen
Letterstedtska priset för översättningar	22	0,1	25 000	1862	Översättare för enskilt verk	Svenska Vetenskapsakademien

Träffarna som anges i tabellen innefattar alla gånger ett pris omnämns i en artikel. Om en artikel till exempel handlar om den flerfaldigt prisbelönta översättaren Inger Johansson nämns flera av studiens priser: Elsa Thulin-priset, Albert Bonniers 100-årsminne, Samfundet De Nios översättarpris, Svenska Akademiens översättarpris och

Letterstedtska priset för översättningar.⁸⁴ Vidare innefattar träffarna varje gång en artikel publiceras i en ny tidning, vilket innebär att om samma artikel har publicerats i två tidningar (till exempel både i *Sydsvenskan* och i *Helsingborgs Dagblad*) har båda träffarna räknats, med motiveringen att det ger högre medialt genomslag i bemärkelsen att flera personer kan läsa om priset.

Utifrån tabell 4 kan konstateras att översättarpriserna har betydligt färre träffar i Retriever än de litterära priserna i Määttäs studie, där det mest medialt tillgängliga priset – Augustpriset – har 4 064 träffar.⁸⁵ Det ska dock nämnas att den siffran – liksom träffarna för de kulturella och litterära priserna som helhet – med all sannolikhet har ökat avsevärt sedan Määttäs studie publicerades 2010. Det finns också en stor variation bland de fem mest mediala översättarpriserna – från 98 träffar/år för Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris till bara 9 träffar/år för Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium. Vidare är det talande att två av priserna med högst medialt kapital inte enbart delas ut till översättare utan även till författare och bibliotekarier, där åtminstone författare får antas bidra till högre medial genomslagskraft.

Määttä diskuterar prisernas mediala genomslag i förhållande till prissummor och prisernas ålder och finner att de priser med högst medialt kapital har prissummor som är högre än de genomsnittliga prissummorna men att priserna bara är marginellt äldre än det genomsnittliga priset. Mer utmärkande är däremot att priserna med högst medialt kapital påfallande ofta har en koppling till bokmarknaden och/eller mediebranschen.⁸⁶ En jämförelse av prissummor, ålder och utdelande instans vad gäller översättarpriser visar på liknande tendenser. De fem priser med högst medialt genomslag har en genomsnittlig prissumma på 75 000 kr, till skillnad från priserna som helhet där den genomsnittliga prissumman är 49 625 kr. Dessutom har två av de fem priserna med högst medialt kapital en prissumma på 100 000 kr. Om vi däremot ser till de fem priser med lägst medialt kapital finner vi en genomsnittlig prissumma på 25 800 kr, vilket orsakas av att två av priserna utan monetär ersättning – Deckarakademiens två priser – återfinns på position tretton och fjorton av de sjutton priserna, båda med 0,4 omnämmanden/år. Sammantaget tyder detta på att översättarprisernas mediala kapital åtminstone till viss del är avhängigt prissummornas storlek. Samtidigt är det anmärkningsvärt att Letterstedtska föreningens nordiska pris ur de nyhlénska medlen, med en prissumma på 100 000 kr, är det pris som har näst lägst medialt genomslag, det sena instiftandeåret till trots. Istället är det troligt att det är prisets nordiska prägel som leder till det låga mediala genomslaget, eftersom bara två svenska översättare har tilldelats priset sedan det instiftades. Den låga placeringen för Samfundet De Nios översättarpris, med endast 0,6 omnämmande per år, är däremot förvånansvärt låg men kan möjligtvis förklaras av att priset delas ut samtidigt som samfundets övriga priser och därför kommer i skymundan.

Om man istället jämför det mediala genomslaget med prisernas instiftandear märks en tydligare trend. De fem priserna med störst medialt genomslag har ett genomsnittligt instiftandear på 2000, till skillnad från det totala antalet priser vars genomsnittliga instiftandear var 1978. Det sena genomsnittliga instiftandear avspeglar att fyra av de fem priserna instiftades på 2000- och 2010-talet, och de är med andra ord en del av den expansion av översättarpriser som skedde under dessa årtionden. Det enda priset som inte instiftades under den perioden är Tidningen Vi:s litteraturpris som instiftades 1947, vilket drar ner det genomsnittliga instiftandear avsevärt. Eftersom Tidningen Vi:s litteraturpris dessutom i första hand inte delas ut till översättare finns anledning att tro att det höga mediala genomslaget är ett utslag av prisets långa anor i kombination med att det i första hand förknippas med författare. Det är också talande att studiens i särklass äldsta pris, Letterstedtska priset för översättningar, placerar sig i botten med endast 0,1 omnämningen per år. Det spelar naturligtvis in att Mediearkivet Retriever bara sträcker sig tillbaka till 1980-talet, men sammantaget finns ändå tecken på att ett sent instiftandear leder till högre medialt kapital vad gäller översättarpriser. Det tyder också på att ett översättarpris kan generera uppmärksamhet i samband med att det instiftas, som i fallet med de två priser med högst antal träffar: Kulturhusets Stadsteaterns internationella litteraturpris som instiftades 2015 och Årets översättarstipendium som instiftades 2019. Årets översättarstipendium kan också sägas få lite draghjälp av Årets översättning, eftersom dessa priser delas ut tillsammans och därför ofta omnämns tillsammans.

Slutligen kan prisernas mediala kapital jämföras med prisernas utdelande instans. Som redan konstateras ovan återfinns Sveriges Författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur i toppen med två av de fem priserna med högst medialt kapital. De övriga tre utdelande instanserna – Tidningen Vi, Kulturhuset Stadsteatern och Svenska Akademien – följer inget tydligt mönster, såvida man inte vidgar perspektivet och även räknar in priserna på position sex och sju, som båda delas ut av Svenska Akademien. En regelrätt jämförelse försvåras av det låga antalet priser, men mönstret är i linje med Määtäs observation om att en stor andel av priserna delas ut av instanser med koppling till antingen bokmarknaden och/eller medievärlden.⁸⁷ För översättarpriserna gäller det i första hand Årets översättning och Årets översättarstipendium som delas ut av Sveriges Författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur, men också, indirekt, Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris som bekostas av förlag och vars jury innefattar kritiker från olika tidningar.

Ytterligare en aspekt av medialt kapital är huruvida ett pris delas ut under en prisceremoni eller i anslutning till ett större kulturellt eller litterärt evenemang. Påfallande ofta nämns till exempel påkostade prisceremonier där champagnen flödar som en viktig aspekt av bilden av litterära priser i litteraturen om kulturella och litterära priser.⁸⁸

Priserna i den här studien offentliggörs vanligtvis genom anslag på respektive utdelande instans hemsida och i vissa fall genom pressmeddelanden. Inget av priserna förknippas som regel med en överdådig prisceremoni av den typ som Squires och Danes diskuterar, men Årets översättning har vanligtvis någon sorts utdelningsceremoni. Under åren 2014–2017 delades till exempel priset ut under den litterära festivalen Stockholm Literature, vilket också flera av träffarna i Retriever nämner. Elsa Thulin-priset har visserligen också en prisceremoni, men den kan sägas vara en intern angelägenhet för översättarsektionen inom Sveriges Författarförbund och samma sak kan antas gälla för flera av de andra priserna.

Föregående genomgång visar tydligt att översättarpriser har betydligt mer begränsad medial genomslagskraft än de litterära priserna i Sverige, men att mönstret för vad som utmärker priser med högt medialt kapital är detsamma som för de litterära priserna.

Avslutande diskussion:

Översättarprisets funktion på det litterära översättningsfältet

Den här uppsatsen har syftat till att bidra med en systematisk kartläggning av översättarpriser i Sverige. För att kunna få en heltäckande bild av översättarpriser som fenomen i Sverige har tre kategorier av översättarpriser skissats upp: priser som tilldelas översättare, priser som tilldelas översättare för enskilda verk och priser som tilldelas specifika verk. Kategoriseringen visar att det finns olika sorters översättarpriser i Sverige och att de delvis har olika funktioner på det litterära fältet, vilket inte minst synliggörs vad gäller de priser som delas ut till specifika verk. De sociala, institutionella och ideologiska aspekterna av kulturella priser syns i skiftande grad bland översättarpriserna i studien. De sociala aspekterna av ett pris syns kanske tydligast i priserna som delas ut av Sveriges Författarförbund, men även i priserna som delas ut av Svenska Deckarakademin och Seriefrämjandet. Det kan inte heller uteslutas att en del utdelande instanser, kanske framför allt Svenska Akademien och Samfundet De Nio, betraktar sina översättningspriser som ett sätt att ge ekonomiskt understöd till en yrkesgrupp som generellt sett har låga inkomster, vilket också ger priserna en social dimension. Den institutionella makt som går att koppla till prisutdelare märks tydligast med tunga, traditionstygda institutioner som Svenska Akademien, Kungliga Vetenskapsakademien och Samfundet De Nio. Ett exempel på hur ett översättarpris kan användas för att befästa den utdelande instansens position som en viktig spelare på det kulturella fältet står att finna i Kulturhuset Stadsteaterns nyinstiftade kulturpris, där Internationell författarscen nu även kopplas till en kvalitetspremierande funktion. Den ideologiska aspekten är kanske den tydligast urskiljbara, jämfört med de sociala och de insti-

tutionella aspekterna, i och med att ett pris innebär en möjlighet för den utdelande instansen att premiera sina egna estetiska och ideologiska ideal och på så sätt positionera sig i den kulturella offentligheten och gentemot andra utdelande instanser.

Kartläggningen visar på både likheter och skillnader med litterära priser i Sverige i stort. Till de uppenbara likheterna hör att det delvis är samma finansiärer som till de litterära priserna, vilket i synnerhet gäller Svenska Akademien, som står bakom fem av de sju priserna, men även Samfundet de Nio och Sveriges Författarförbund. Det finns dock vissa särdrag som särskiljer översättarpriserna jämfört med de litterära priserna i Sverige. Överlag finns det betydligt färre priser, vilket kanske inte kan anses förvånande. Det är också generellt sett lägre prissummor, även om den totala prissumman för antalet översättarpriser är i linje med den totala prissumman för det totala antalet litterära priser i Määttäs studie. Framför allt finns en stor diskrepans gällande det mediala kapital som associeras med översättarpriser. Sökningen i Retriever visar tydligt att översättarpriser generellt sett har en mycket låg medial genomslagskraft.

En del av dessa upptäckter leder vidare till nya frågor. Squires och Määttä lyfter till exempel båda fram att litterära priser ger synlighet i media och ökade försäljningssiffror.⁸⁹ Vad innebär det för översättarpriser, som inte ger någon av dessa saker? I kombination med avsaknaden av kommersiella aktörer bland de utdelande instanserna tyder det möjligtvis på att konversionen från kulturellt kapital till ekonomiskt kapital inte sker lika sömlöst som för litterära priser och, i förlängningen, att översättarpriser är mer kopplade till kulturellt kapital än litterära priser överlag. Ur den utdelande instansens perspektiv, som ju i flertalet fall även delar ut litterära priser, kan man tänka sig att man räknar med att andra litterära priser medför medial genomslagskraft för både priset och den utdelande instansen, och att man av den anledningen inte har ett lika stort behov av att maximera synligheten från just översättarpriserna.

Vidare beskrivs ofta syftet med ett pris som att erkänna och belöna kvalitet men också som litterär legitimering. Vad innebär det i en översättningskontext? Om vi utgår ifrån tanken att ett pris syftar till att erkänna och belöna kvalitet blir frågan vad det är som egentligen belönas – är det den litterära kvaliteten på källtexten eller är det kvaliteten på översättningen? Som konstaterades i översikten av översättarpriserna saknas överlag information om huruvida prisutdelarna gör en jämförande läsning av käll- och måltext, med undantag för Årets översättning, vilket innebär svårigheter att bedöma om det är kvaliteten på översättningen i sig som belönas eller snarare kvaliteten på källtexten. Om vi däremot tänker oss priser som litterär legitimering, vilket innebär ett bredare fokus, blir det tydligare hur översättarpriser kan bidra till att göra vissa genrer mer accepterade och litterärt rumsrena, som i fallet med priserna som tilldelas serieböcker och deckare, genrer som traditionellt sett ses som lågprestigelitteratur. Bilden förstärks dessutom av att dessa priser instiftades under 1970-talet när kulturellt ka-

pital var tongivande, det faktum att de inte innebär någon monetär ersättning för någon av de inblandade parterna samt att det är branschsammanlutningar som delar ut priserna till specifika verk.

Ett översättarpris fyller alltså många olika funktioner för olika aktörer. Översättarprisernas olika funktioner för översättare blir tydliga när man tittar närmare på hur en möjlig konversion av olika sorters kapital skulle kunna se ut för översättarpriser och översättare. För den enskilda översättaren kan ett översättarpris utgöra ett viktigt monetärt tillskott (pengar) som gör det möjligt att fortsätta arbeta som översättare och som ökar chansen att få nya, eventuellt prestigefulla, uppdrag (pengar, prestige). Eftersom en översättare i Sverige inte får royaltys på sina översättningar är hen inte direkt berörd av huruvida ett pris leder till ökad försäljning, i synnerhet eftersom det är oklart huruvida översättarpriser ens leder till ökad försäljning, men som vi har sett kan åtminstone vissa priser leda till ökad uppmärksamhet (publicitet), vilket i sin tur kan leda till ökade bibliotekslån och därmed bibliotekersättning för översättaren (pengar). Ett pris kan även leda till att översättaren blir inbjuden att delta i samtal om verket, vilket leder till ökade inkomstmöjligheter (pengar) och synlighet (publicitet) för översättaren. I ett större perspektiv kan ett pris också leda till att förlaget får signaler om att författarskapet är värt att satsa på i framtiden, och i synnerhet med just samma översättare, vilket leder till att de fortsätter anlita översättaren för den författarens böcker (pengar, prestige). Vad gäller ekonomiskt kapital är det rimligt att tänka sig att en översättare som har tilldelats priser för sina översättningar har större möjligheter att höja sina arvoderingsnivåer (pengar). Det finns emellertid anledning att vara skeptisk till hur mycket ett översättarpris egentligen kan påverka förhandlingsmöjligheter i ett läge med så knappa marginaler. Översättaren Inger Johansson har till exempel nyligen tillbakavisat att översättarpriser skulle ha någon inverkan på arvoderingsnivåer.⁹⁰ Det här resonemanget visar på ett komplext system där kulturellt, ekonomiskt och medialt kapital samverkar och konverteras från en form till en annan. Svaret på den något tillspetsade frågan som ställdes in inledningen till den här artikeln blir att översättarpriser mest skapar kulturellt kapital, följt av ekonomiskt kapital. Medialt kapital verkar däremot endast i förhållandevis låg grad inverka på översättarpriser, vilket blev tydligt i och med hur låg medialt genomslagskraft de flesta översättarpriser har.

På en mer övergripande nivå visar studien med andra ord att de tre sorternas kapital – kulturellt, ekonomiskt och medialt – är relevanta även för översättarpriser. Man kan dock fråga sig om det inte även vore relevant att lägga till ytterligare en sorts kapital i studiet av översättarpriser framgent, närmare bestämt en sorts fältspecifikt översättar kapital liksom det Yvonne Lindqvist tidigare har lyft fram.⁹¹ Det finns nämligen tecken som tyder på att det finns enskilda översättarpriser som av översättare anses finare än andra. I Retrieverträffarna omnämns Elsa Thulin-priset, som ju har en tämligen modest

prissumma i jämförelse med översättarpriserna i stort, som ”den finaste utmärkelsen i Sverige för översättare” och som ”översättarnas hedersammaste utmärkelse” av skribenterna och tillika översättarna Staffan Skott respektive John Swedenmark.⁹² En möjlig förklaring står att finna i hur den välrenommerade översättaren Ulrika Wallenström, Elsa Thulin-pristagare 1994, svarar på vilket av alla priser hon har tilldelats som hon uppskattar mest: ”Elsa Thulin-priset. Branschens pris, kollegornas val”.⁹³ En sådan vidareutveckling skulle fördjupa vidare studier av översättarpriser.

Om man ska drista sig till att ge ett förslag på de fem viktigaste översättarpriserna i Sverige under beaktande av prisernas kulturella, ekonomiska och mediala kapital utifrån vad som har framkommit i den här uppsatsen skulle det – utan inbördes ordning – vara: Elsa Thulin-priset, Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris, Samfundet De Nios översättarpris, Svenska Akademiens översättarpris och Årets översättning. Förhoppningsvis kan den här genomlysningen inspirera till fortsatt forskning om översättarpriser i framtiden. Ett angreppssätt är att undersöka pristagare ur ett könsmässigt perspektiv, likt Danes som i sin studie kunde påvisa en manlig dominans bland pristagare i australiensiska priser.⁹⁴ I ett traditionellt sett kvinnodominerat yrke som översättaryrket är det relevant att undersöka om dessa skillnader även återfinns bland översättarpriser. Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris har till exempel under de fem år som det har varit aktivt (2015–2020) delat ut priser till tre manliga författare och två kvinnliga författare, där samtliga översättare är män. Ett annat område som är värt att undersöka närmare är just juryarbetet, som endast indirekt har berörts i den här översikten men som har långtgående påverkan för översättarpri-sers sociala, institutionella och ideologiska dimensioner. Som förhoppningsvis blivit tydligt finns det många möjligheter att studera översättarpriser framöver.

Bilaga

Tabell A. Samtliga aktiva och nedlagda svenska översättarpriser.

Pris	Prissumma (senast kända utdelning)	Utdelas sedan	Utdelas till/ för	Utdelande instans
Letterstedtska priset för översättningar	25 000	1862	Översättare för specifikt verk	Kungliga Vetenskapsaka- demien
Tidningen Vi:s lit- teraturpris	50 000	1947	Översättare	Tidningen Vi

Boklotteriets stipendier till översättare	2 000	1949–1964	Översättare	Boklotteriet
Svenska Akademiens översättarpris	60 000	1953	Översättare	Svenska Akademien
Sveriges Författarfonds premium till personer för belöning av litterär förtjänst	Okänd	1955–2005	Översättare	Sveriges Författarfond
Elsa Thulin-priset	30 000	1960	Översättare	Sveriges Författarförbund
Litteraturfrämjandets stipendier till översättare	3 000	1965–1972	Översättare	Litteraturfrämjandet
Svenska Akademiens tolkningspris	60 000	1965	Översättare	Svenska Akademien
Samfundet De Nios översättarpris	100 000	1970	Översättare	Samfundet De Nio
Trevipriset	Skulptur	1971–1995	Översättare	Bokförlaget Trevi
Bästa översatta kriminalroman	0	1971	Enskilt verk	Svenska Deckarakademin
Rabén & Sjögrens översättarpris	Okänd	1972–1985	Översättare	Rabén & Sjögrens
Svenska Deckarakademin pris för berömvärd översättargärning	0	1975	Översättare	Svenska Deckarakademin
Urhunden för bästa översatta seriebok	0	1982	Enskilt verk	Seriefrämjandet
Einar Hansens översättarpris	10 000	1983–2002	Översättare	Bokförlaget Atlantis
Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris	60 000	1985	Översättare	Svenska Akademien
Albert Bonniers 100-årsminne	80 000	1991	Översättare	Stipendiefonden Albert Bonnier
Skånes Författarsällskaps översättarstipendium	4 000	1996–2008	Översättare	Skånes Författarsällskap

Göran O. Erikssons stipendium	Okänd	2000–2011	Översättare	Okänd
Jacques Outin-priset	50 000	2007–2017	Översättare	Okänd
Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium	100 000	2007	Översättare	Svenska Akademien
Guilem Rodrigues da Silvas översättarstipendium	4 000	2009	Översättare	Skånes Författarsällskap
Årets översättning	100 000	2010	Översättare för specifikt verk	Sveriges Författarförbund
Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris ur de nyhlénska medlen	100 000	2012	Översättare/ Översättare för specifikt verk	Letterstedtska föreningen
Kulturhuset Stadsteaterns internationella pris	75 000	2015	Översättare för specifikt verk	Kulturhusets Stadsteatern
Årets översättarstipendium	50 000	2019	Översättare	Sveriges Författarförbund och Stiftelsen Natur & Kultur

NOTER

- 1 Den här studien har möjliggjorts tack vare medel från Åke Wibergs stiftelse.
- 2 Jerry Määttä, ”Pengar, prestige, publicitet. Litterära priser och utmärkelser i Sverige 1786–2009”, *Sammlaren* 2010, s. 232–329.
- 3 Boklotteriets stipendium för översättare (1949–1964), Sveriges Författarfonds premium till personer för belöning av litterär förtjänst (1955–2005), Litteraturfrämjandets stipendium till översättare (1965–1972), Trevipriset (1971–1995), Rabén & Sjögrens översättarpris (1972–1985), Einar Hansens översättarpris (1983–2002), Skånes författarsällskaps översättarstipendium (1996–2008), Göran O. Erikssons stipendium (2000–2011) och Jacques Outin-priset (2007–2017).
- 4 Gideon Toury, *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam & Philadelphia 1995.
- 5 Yvonne Lindqvist, ”Consecration Mechanisms. The Reconstruction of the Swedish Field of High Prestige Literary Translation during the 1980s and 1990s”, i *Übersetzen – Transla-*

- ting – Traduire. Towards a 'Social Turn?', red. Michaela Wolf, Wien & Berlin 2006, s. 65–75; Yvonne Lindqvist, "Det svenska översättningsfältet och det skönlitterära översättarkapitalet. 15 översättares arbete med spanskaribisk litteratur som exempel", *Finsk tidskrift*, 2021:2, s. 7–35.
- 6 Svenskt översättarlexikon, "Priser för översättare", *Svenskt översättarlexikon*, <https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/listor/priser> (5.5.2021).
- 7 Översättarsektionen i Sveriges Författarförbund, "Årets översättning & Årets översättarstipendium", *Översättarsektionen*, <https://oversattarsektionen.se/utmarkelser/arets-oversattning-arets-oversattarstipendium> (18.5.2021); Svenska Deckarakademin, "Information till förlag", *Svenska deckarakademin*, <https://www.deckarakademin.se/information-till-forglag/> (19.5.2021).
- 8 James F. English, *The Economy of Prestige. Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, Cambridge 2005.
- 9 Ibid., s. 3 f.
- 10 Ibid., s. 50–53.
- 11 Ibid., s. 51.
- 12 Ibid., s. 51.
- 13 Ibid., s. 51 f.
- 14 Ibid., s. 26.
- 15 Claire Squires, "A Common Ground? Book Prize Culture in Europe", *Javnost – The Public*, 11, 2004:4, s. 42; Alexandra Dane, *Gender and Prestige in Literature. Contemporary Australian Book Culture*, Cham 2020.
- 16 Till exempel Dane 2020, s. 5.
- 17 Pascale Casanova, *The World Republic of Letters*, Cambridge & London, 2004, s. 23.
- 18 Määttä 2010, s. 236.
- 19 Ibid., s. 239.
- 20 Ibid., s. 237.
- 21 Squires 2004, s. 40.
- 22 Se till exempel Yvonne Lindqvist, *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*, Stockholm 2002.
- 23 Lindqvist 2006, Lindqvist 2021; se även Elin Svahn, *The Dynamics of Extratextual Translatorship in Contemporary Sweden. A Mixed Methods Approach*, Stockholm 2020.
- 24 Antony Hoyte-West, "Translation Prizes and National Identity. A Case Study of the Ramon Llull Prize for Literary Translation", i *National Identity in Translation*, red. Lucyna Harmon & Dotorta Osuchowska, Bern 2019, s. 215–226.
- 25 Ibid.
- 26 Alva Dahl & Elin Svahn, "The Consecration of Source Languages in Sweden through Translation Awards 1970–2015", *Meta. Translators' Journal*, 66:3, kommande.
- 27 Sveriges Författarförbund, "Elsa Thulin-priset", *Sveriges Författarförbund*, <https://forfattarforbundet.se/om-oss/sektioner/oversattarsektionen/elsa-thulin-priset/> (18.5.2021).
- 28 Översättarsektionen, "Årets översättning och översättarstipendium", *Översättarsektionen*, <https://oversattarsektionen.se/utmarkelser/arets-oversattning-arets-oversattarstipen->

- dium (18.5.2021).
- 29 Svenska Akademien, ”Förteckning över Akademiens priser”, *Svenska Akademien*, <https://www.svenskaakademien.se/akademiens-priser/forteckning-over-akademiens-priser> (18.5.2021).
- 30 Ibid.
- 31 Svenskt översättarlexikon, ”Stiftelsen Natur och Kulturs översättarpris”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Stiftelsen_Natur_och_Kulturs_%C3%B6vers%C3%A4ttarpris (18.5.2021).
- 32 Albert Bonniers förlag, ”Stipendier”, *Albert Bonniers förlag*, <https://www.albertbonniers-forlag.se/stipendier/> (18.5.2021).
- 33 Samfundet De Nios översättarpris är Samfundet De Nios enda renodlade översättarpris, men även andra priser kan tilldelas översättare. Ett exempel är att Stora priset 2020 tilldelades Jan Stolpe ”för levande och lärda översättningar av litterära klassiker från två-tusen år”. Samfundet De Nios stora pris är på 400 000 kr, se Samfundet De Nio, ”Priser och pristagare”, *Samfundet De Nio*, <http://samfundetdenio.se/priser-och-pristagare/> (18.5.2021).
- 34 Ibid.
- 35 Svenska Deckarakademien, ”Priser”, *Svenska Deckarakademien*, <https://www.deckarakademin.se/priser/> (18.5.2021).
- 36 Svenskt översättarlexikon, ”Svenska Deckarakademins pris för berömvärd översättargärning”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Svenska_Deckarakademins_pris_f%C3%B6r_ber%C3%B6mv%C3%A4rd_%C3%B6vers%C3%A4ttarg%C3%A4rning (18.5.2021).
- 37 Svenskt översättarlexikon, ”Tidningen Vi:s litteraturpris”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Tidningen_Vis_litteraturpris (18.5.2021).
- 38 Svenskt översättarlexikon, ”Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Eric_och_Ingrid_Lillieh%C3%B6ks_stipendium (18.5.2021). Det kan också nämnas att det finns andra litterära priser och utmärkelser som ibland kan tilldelas en översättare, exempelvis Svenska Förläggareföreningens hederspris som 2019 tilldelades Jan Stolpe. Det sker dock med så pass låg frekvens att det inte är försvarbart att inkludera dem i studiens priser.
- 39 Sveriges Författarförbund, ”Årets översättning”, *Sveriges Författarförbund*, <https://forfattarforbundet.se/om-oss/sektioner/oversattarsektionen/arets-oversattning/> (18.5.2021).
- 40 Wikipedia, ”Årets översättning”, *Wikipedia* (18.5.2021).
- 41 Översättarsektionen, ”Årets översättning och översättarstipendium”.
- 42 Ibid.
- 43 Svenskt översättarlexikon, ”Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Kulturhuset_Stadsteaterns_internationella_litteraturpris (18.5.2021).
- 44 Kulturhuset Stadsteatern, ”Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris”, *Kul-*

- turhuset Stadsteatern*, <https://kulturhusetstadsteatern.se/kulturhuset-stadsteaterns-internationella-litteraturpris> (23.5.2021).
- 45 Kungliga vetenskapsakademien, ”Letterstedtska priset för översättningar”, *Kungliga vetenskapsakademien*, <https://kva.se/sv/priser/ovriga-prisbeloningar/ovriga-prisbeloningar-letterstedtska-priset-for-oversattningar> (17.5.2021).
- 46 Svenskt översättarlexikon, ”Letterstedtska föreningens nordiska översättarpris”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Letterstedtska_f%C3%B6reningens_nordiska_%C3%B6vers%C3%A4ttarpris (18.5.2021).
- 47 Ibid.; Letterstedtska föreningen, ”Pressmeddelande: John Swedenmark tilldelas nordiskt översättarpris 2021”, *Letterstedtska föreningen*, http://www.letterstedtska.org/pressmeddelande-john-swedenmark-tilldelas-nordiskt-oversattarpris-2021/?fbclid=IwAR13MuMo9ZSBQ5t2OAELzmEbYmySVqkiqFEbTu3QuAckAx9_u7MuHKTcXk (12.6.2021).
- 48 Letterstedtska föreningen, ”Översättarpris”, *Letterstedtska föreningen*, <http://www.letterstedtska.org/medalj/oversattarpris/> (13.6.2021).
- 49 För full transparens ska här nämnas att en bok översatt av mig har tilldelats Urhunden för bästa översatta seriebok.
- 50 Svenska Deckarakademin, ”Bästa översatta kriminalroman”, *Svenska Deckarakademin*, <https://www.deckarakademin.se/basta-oversatta-kriminalroman/> (18.5.2021).
- 51 Seriefrämjandet, ”Seriefrämjandet”, <https://serieframjandet.se/serieframjandet/> (19.5.2021).
- 52 Svenska Deckarakademin, ”Information till förlag”, *Svenska Deckarakademin*, <https://www.deckarakademin.se/information-till-forlag/> (19.5.2021); Seriefrämjandet, ”Anmälan till Urhunden”, *Svenska Deckarakademin*, <https://serieframjandet.se/urhunden/anmalan/> (19.5.2021).
- 53 Kategoriseringen utvecklades i Dahl & Svahn 2021, som i sin tur bygger på Määttä 2010.
- 54 English 2005, s. 37 f.
- 55 Määttä 2010, s. 247, se även not 58.
- 56 Dahl & Svahn kommande.
- 57 Lars Kleberg, ”Göran O. Eriksson, 1929–1993”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/oversattarlexikon/artiklar/Goran_O_Eriksson (15.6.2021); Svenskt översättarlexikon, ”Göran O. Erikssons stipendium”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/G%C3%B6ran_O_Erikssons_Stipendium (26.5.21); Svenskt översättarlexikon, ”Jacques Outin-priset”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Jacques_Outin-priset (26.5.2021).
- 58 Svenskt översättarlexikon, ”Litteraturfrämjandets stipendier till översättare”, *Svenskt översättarlexikon*, https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Litteraturfr%C3%A4mjandets_stipendier_till_%C3%B6vers%C3%A4ttare (1.5.2021).
- 59 Määttä 2010, s. 254.
- 60 Ibid., s. 254.
- 61 Vad gäller de två priser som också delas ut till andra yrkesgrupper har bara de priser som faktiskt gått till en översättare räknats med, vilket innebär ett pris för Eric och Ingrid Lilliehööks stipendium och noll priser för Tidningen Vi:s litteraturpris.

- 62 Määttä 2010, s. 244.
- 63 Ibid., s. 245.
- 64 Ibid., s. 246.
- 65 Kulturhuset Stadsteatern, ”Kulturhuset Stadsteaterns internationella litteraturpris”.
- 66 Svenska Akademien delar ut fyra av de tio största litterära priserna, Määttä 2010, s. 245.
- 67 Personlig kommunikation med Olov Hyllienmark, ordförande för översättarsektionen inom Sveriges Författarförbund (5.5.2021).
- 68 Personlig kommunikation med Thomas Grundberg, ordförande i Skånes Författarsällskap (5.5.2021).
- 69 Om vi däremot räknar bort Letterstedtskas översättarpris, som på grund av det drygt åtti-åriga glappet till nästa instiftade pris riskerar att förvrida medelvärdet på ett sätt som inte blir representativt för materialet som helhet, blir det genomsnittliga instiftandeåret istället 1983 med medianen 1982.
- 70 Määttä 2010, s. 248.
- 71 Ibid., s. 248.
- 72 English 2005, s. 70.
- 73 Jan Gehlin, *Floden och virvlarna. Linjer och episoder ur hundra års författarfacklig historia*, Stockholm 1993; Axel Liffner, *12 + 1. Samtal med svenska översättare. En artikelserie i Aftonbladet 1954*, Stockholm 2013.
- 74 English 2005, s. 72.
- 75 Määttä 2010, s. 248.
- 76 English 2005, s. 74.
- 77 Jana Rüegg, *Nobelbanor. Svenska förlags utgivning av översatta Nobelpristagare i litteratur sedan 1970*, Uppsala 2021, s. 23 f.
- 78 Määttä 2010, s. 250, 254.
- 79 Ibid., s. 255.
- 80 Se till exempel Lawrence Venuti, *The Translator’s Invisibility. A History of Translation*, London & New York 1995; se även Greta Hjelm-Milczyn, *Gud nåde alla fattiga översättare. Glimtar ur svensk skönlitterär översättningshistoria*, Stockholm 1996, för en svensk historisk kontext.
- 81 I Määttas undersökning undersöks även antal träffar i PressText, som numera ingår i Retriever Medicarkivet.
- 82 Retriever Group, ”Editorial Suite”, <https://www.retrievergroup.com/sv/editorial-suite> (27.5.2021).
- 83 Alla träffar har kontrollerats manuellt för att säkerställa att de refererar till priset i fråga.
- 84 Dan Shafran, ”Firande av översättaren Inger Johansson”, https://www.mynewsdesk.com/se/rumanska_kulturinstitutet/pressreleases/firande-av-oversaettaren-inger-johansson-1935955 (27.5.2021).
- 85 Määttä 2010, s. 257.
- 86 Ibid., s. 258.
- 87 Ibid., s. 258.
- 88 T.ex. Squires 2004; Dane 2020.

- 89 T.ex. Määttä 2010, s. 232.
90 Rum för översättningspodden, *Översättarens värde*, (23.5.2021).
91 Till exempel Yvonne Lindqvist, "Det svenska översättningsfältet och det skönlitterära översättarkapitalet. 15 översättares arbete med spanskkaribisk litteratur som exempel", *Finsk tidskrift*, 2021, s. 7–35.
92 Staffan Skott, "Enmansuniversitet och Rysslandsvän", *Dagens Nyheter* 14.1.2010; John Swedenmark, "Lantlig kokkonst från centrala Frankrike: rostad urbenad rullad fylld lammfog (farce double)", *Arbetet* 17.11.2006.
93 Lena Köster, "Tysk litteratur i fokus", *Upsala Nya Tidning* 4.10.2010. Det ska emellertid påpekas att intervjun gjordes innan flera av studiens priser instiftades.
94 Dane 2020, s. 144–147.

ABSTRACT

Elin Svahn, Institute for Interpreting and Translation Studies, Department of Swedish Language and Multilingualism, Stockholm University

Pay, Prestige, but Not Publicity? Translation Awards in Sweden 1862–2019 (Pengar och prestige, men inte publicitet? Översättarpriser i Sverige 1862–2019)

The aim of this study is to provide a systematic overview of translation awards in Sweden with a point of departure in seventeen Swedish translation awards. More specifically, the study aims to compare the general patterns surrounding translation awards with literary awards in Sweden researched by Määttä (2010) and to discuss economic, cultural and journalistic capital attached to translation awards. After a discussion of cultural and literary awards more generally, the limited research available on translation awards is presented, after which the seventeen translation awards under scrutiny are presented in depth. Three sorts of translation awards are presented: the first awards translators, e.g., for a life-time achievement; the second awards a translator for a particular translation; and the third awards a particular translation. Different aspects related to translation awards are then thoroughly discussed, such as the awarding institutions, how frequently the awards are disseminated, what the award sum amounts to, when the awards were instigated and their development over time, and to what extent the translation awards have an impact in the media. The study shows that although there are some notable similarities with the literary awards in Määttäs study, not least in terms of the awarding institutions and the development of the awards over time, there are also some characteristics that seem to distinguish translation awards from literary awards. For example, translation awards have less journalistic capital than literary awards. In the discussion, particular emphasis is placed on what kind of quality — that of the source text or of the translation — a translation award can be expected to reward, as well as on how a conversion of different forms of capital might look like from the point of view of a translator. The paper ends with a suggestion of the five most important Swedish translation awards and points out further avenues for future research.

Keywords: translation awards, literary awards, translation sociology, symbolic capital